

**G'ARBIY MAMLAKATLARDA OILA VA OILADA BOLA
TARBIYASIGA MUNOSABAT.**

Abdurashidova Xulkar Alisher qizi

Baxromova E'zoza Baxodir qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Pedagogika yo'nalishi

Annotatsiya: Ushbu maqolada G'arbiy mamlakatlarda oila va oilada bola tarbiyasiga bo'lgan munosabat, uning o'ziga xos jihatlari hamda zamonaviy ijtimoiy hayotdagi ahamiyati tahlil qilinadi. G'arb jamiyatlarida oila tushunchasi shaxs erkinligi, tenglik va inson huquqlariga asoslanadi. Bunday oilalarda erkak va ayol teng huquqli hamkor sifatida qaraladi, oilaviy munosabatlar o'zaro hurmat va mas'uliyat asosida shakllanadi. Bola tarbiyasida esa eng muhim tamoyil — bolani mustaqil shaxs sifatida tan olish va uning huquqlarini hurmat qilishdir. Farzand tarbiyasida jismoniy yoki ruhiy jazo qo'llash qat'iyan man etilgan bo'lib, buning o'rniga bolani tushunish, suhbat orqali yo'naltirish va ijobiy rag'batlantirish usullari keng qo'llanadi. G'arb mamlakatlarida bola yoshligidan mustaqil fikrlash, qaror qabul qilish, mas'uliyatni his etish hamda jamiyatda o'z o'rnini topishga o'rgatiladi. Shuningdek, ota va onaning bola tarbiyasidagi roli teng deb hisoblanadi, bu esa oilaviy muhitda gender tengligining mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: G'arbiy mamlakatlar, oila, bola tarbiyasi, shaxs erkinligi, gender tengligi, inson huquqlari, ota-onalik mas'uliyati, mustaqil fikrlash.

Аннотация: В данной статье анализируется отношение к семье и воспитанию детей в западных странах, его особенности и значение в современной общественной жизни. В западных обществах понятие семьи основано на личной свободе, равенстве и правах человека. В таких семьях мужчины и женщины считаются равноправными партнерами, а семейные

отношения строятся на взаимном уважении и ответственности. Важнейшим принципом воспитания детей является признание ребенка как самостоятельной личности и уважение его прав. Применение физических или психологических наказаний в воспитании детей строго запрещено, вместо этого широко используются методы понимания ребенка, руководства им посредством разговора и позитивного поощрения. В западных странах детей с раннего возраста учат мыслить самостоятельно, принимать решения, чувствовать себя ответственными и находить свое место в обществе. Также роли отцов и матерей в воспитании детей считаются равными, что служит укреплению гендерного равенства в семейной среде.

Ключевые слова: *Западные страны, семья, воспитание детей, личная свобода, гендерное равенство, права человека, родительская ответственность, независимое мышление.*

Abstract: *This article analyzes the attitude towards the family and child rearing in the family in Western countries, its specific aspects and its importance in modern social life. In Western societies, the concept of family is based on personal freedom, equality and human rights. In such families, men and women are considered equal partners, and family relationships are formed on the basis of mutual respect and responsibility. The most important principle in child rearing is to recognize the child as an independent person and respect his rights. The use of physical or psychological punishment in child rearing is strictly prohibited, and instead, methods of understanding the child, guiding him through conversation and positive encouragement are widely used. In Western countries, children are taught from an early age to think independently, make decisions, feel responsible and find their place in society. Also, the role of fathers and mothers in child rearing is considered equal, which serves to strengthen gender equality in the family environment.*

Keywords: *Western countries, family, child rearing, personal freedom, gender equality, human rights, parental responsibility, independent thinking.*

Kirish.

Zamonaviy dunyoda oila va bola tarbiyasi masalasi har bir jamiyatning ijtimoiy, madaniy hamda ma'naviy hayotida alohida ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, G'arbiy mamlakatlarda bu masalaga yondashuv o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularning ijtimoiy tizimi, qadriyatlari va demokratik tamoyillarini yaqqol namoyon etadi. G'arb jamiyatlarida oila nafaqat an'anaviy nikoh bilan bog'langan tuzilma sifatida, balki ikki shaxsning o'zaro hurmat, erkinlik va mas'uliyat asosida birlashgan hayot shakli sifatida qaraladi. Bu yondashuvda shaxs erkinligi, gender tengligi, inson huquqlarining ustuvorligi va farzandning mustaqil shaxs sifatida shakllanishi asosiy o'rinni egallaydi. Ota-onalar farzand tarbiyasida uni bo'ysunuvchi emas, balki teng huquqli hamkor sifatida ko'radi, bu esa bola shaxsining erkin rivojlanishi uchun qulay psixologik muhit yaratadi. G'arbiy mamlakatlarda bola tarbiyasida jismoniy yoki ruhiy jazo qat'iyan man etilgan bo'lib, buning o'rniga muloqot, tushunish, rag'batlantirish va mustaqil fikrlashni rivojlantirish usullari qo'llaniladi. Shuningdek, oilaviy hayotda erkak va ayolning tengligi, ota va onaning farzand tarbiyasidagi bir xil mas'uliyati, ta'lim tizimining shaxsga yo'naltirilganligi bu mamlakatlardagi tarbiya madaniyatining asosini tashkil etadi. G'arbiy modelda oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri sifatida insonning mustaqil, mas'uliyatli va ongli shaxs sifatida voyaga yetishiga xizmat qiladi. Shu sababli G'arbiy mamlakatlarda oila va bola tarbiyasiga munosabatni o'rganish nafaqat ularning ijtimoiy hayotini anglash, balki zamonaviy tarbiya tamoyillarini tahlil qilish nuqtayi nazaridan ham muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Asosiy qism.

G'arbiy mamlakatlarda oila va bola tarbiyasiga munosabat inson huquqlari, shaxs erkinligi va gender tengligi tamoyillariga asoslanadi. Bu mamlakatlarda oila ijtimoiy hayotning asosiy bo'g'ini sifatida qaraladi, biroq u an'anaviy shakldan farqli ravishda turli ko'rinishlarda namoyon bo'ladi. Masalan, rasmiy nikoh asosidagi oila bilan bir qatorda fuqarolik nikohi, bir jinsli juftliklar, yolg'iz ota yoki onadan iborat oilalar ham jamiyat tomonidan tan olinadi. Oila a'zolari o'rtasidagi

munosabatlarda hurmat, erkinlik va mas'uliyat ustuvor hisoblanadi. Erkak va ayol oilada teng huquqlarga ega bo'lib, ularning ikkalasi ham uy-ro'zg'or, iqtisodiy hayot va bola tarbiyasida teng ishtirok etadi. Bu yondashuv natijasida oila ichida muvozanatli, psixologik jihatdan sog'lom muhit shakllanadi. G'arb mamlakatlarida bola tarbiyasining eng muhim jihati – bu bolani shaxs sifatida tan olishdir. Bola ota-onaning mulki emas, balki mustaqil fikrlovchi, huquqlarga ega inson sifatida qaraladi. Ota-onalar farzandni bo'ysundirish yoki unga o'z irodasini singdirish o'rniga, uning fikrini tinglash, qiziqishlarini qo'llab-quvvatlash va hayotiy qarorlarni o'zi qabul qilishga o'rgatish orqali tarbiyalaydi. Bu esa bolada mas'uliyat hissini kuchaytiradi, o'z fikrini erkin ifoda etish, tanqidiy fikrlash va muammolarni mustaqil hal etish qobiliyatini shakllantiradi. Tarbiya jarayonida jismoniy yoki ruhiy jazolash qat'iyan man etilgan. Agar ota-ona bolaga nisbatan zo'ravonlik yoki tazyiq ko'rsatsa, davlatning ijtimoiy xizmatlari bu holatga aralashadi va bolaning huquqlarini himoya qiladi. Shu bois G'arb mamlakatlarida ota-onalar bolani tarbiyalashda ko'proq psixologik yondashuv, suhbat, tushuntirish va ijobiy rag'batlantirish usullaridan foydalanadilar. Bolalarning mustaqil bo'lishiga katta e'tibor qaratiladi — ular yoshligidan o'z fikrini bildirish, xatodan to'g'ri xulosa chiqarish va hayotiy qarorlar uchun javobgarlikni his qilishni o'rganadilar. G'arb jamiyatida bola tarbiyasida ta'lim tizimi ham muhim o'rin tutadi. Maktablar bolalarning faqat bilimni oshirish emas, balki ularni ijodiy, tanqidiy va erkin fikrlaydigan shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. O'quvchilarga mustaqil izlanish, jamoada ishlash, boshqalar fikriga hurmat bilan qarash o'rgatiladi. Ota-onalar esa bolani o'z yo'nalishini tanlashda erkin qo'yadilar, kasb yoki hayot yo'lini majburlab belgilash holati kam uchraydi. Bunday tizimda voyaga yetgan yoshlar mustaqil hayotga tayyor, o'z qaroriga ishonadigan, mas'uliyatli shaxslar sifatida shakllanadi. Shu bilan birga, G'arbiy jamiyatlarda oila va bola tarbiyasiga bunday erkin yondashuv ayrim ijtimoiy muammolarni ham keltirib chiqaradi. Erkinlik va individualizmning kuchayishi natijasida ayrim hollarda oilaviy qadriyatlar zaiflashadi, ajralishlar soni ortadi yoki bolalar ota-onadan erta mustaqil bo'lib, ularning hissiy yaqinligi kamayadi. Shunga qaramay, G'arbiy mamlakatlarda

mavjud tarbiya tizimi zamonaviy demokratik jamiyatning asosiy qadriyatlariga mos keladi. Bu tizimning bosh maqsadi — shaxsni erkin, mas'uliyatli va ijtimoiy faol inson sifatida voyaga yetkazishdan iboratdir. Shu bois G'arbdagi oila va bola tarbiyasi modeli nafaqat ichki ijtimoiy barqarorlikni, balki inson huquqlarini hurmat qilish, adolat va erkinlik tamoyillarini hayotga tatbiq etishning samarali shakli sifatida qaraladi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, G'arbiy mamlakatlarda oila va bola tarbiyasiga munosabat inson huquqlari, shaxs erkinligi va gender tengligi tamoyillariga asoslanadi. Bu mamlakatlarda oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy instituti sifatida e'tirof etilib, unda erkak va ayolning tengligi, o'zaro hurmat, mas'uliyat va hamkorlik tamoyillari asosiy o'rinni egallaydi. Bola tarbiyasi jarayonida esa farzandning shaxs sifatida shakllanishiga, mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga katta e'tibor qaratiladi. Jismoniy yoki ruhiy jazo o'rniga ijobiy rag'batlantirish, muloqot va psixologik qo'llab-quvvatlash usullari keng qo'llaniladi. Ota-onalar farzandni o'z fikrini erkin bildiradigan, mas'uliyatli va mustaqil inson sifatida tarbiyalashni maqsad qilib qo'yadi. G'arb tarbiya tizimida bola huquqlari qat'iy himoya qilinadi, davlat esa oilada sog'lom muhit yaratish va bolani himoya qilish uchun zarur sharoitlarni ta'minlaydi. Bunday yondashuv natijasida bolalarda o'ziga ishonch, mas'uliyat, mustaqil qaror qabul qilish, boshqalarning fikriga hurmat bilan qarash kabi fazilatlar shakllanadi. Shu bilan birga, bu tizimda erkinlikning haddan oshishi ba'zan oilaviy qadriyatlarning zaiflashishiga, ajralishlar sonining ortishiga va individualizm kuchayishiga olib kelmoqda. Shunga qaramay, G'arbiy mamlakatlarda shakllangan oila va bola tarbiyasi modeli zamonaviy demokratik jamiyat uchun muhim tajriba bo'lib, u insonparvarlik, erkinlik va ijtimoiy adolat tamoyillariga tayanadi. Bu model farzandni mustaqil, ongli va mas'uliyatli shaxs sifatida voyaga yetkazishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan bo'lib, bugungi kunda butun dunyo tarbiya tizimlari uchun o'rnak bo'la oladigan ilg'or tajriba hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. G'ulomov, A., va Xudoyberdiyeva, M. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2016.
3. To'raqulova, N. Oila sotsiologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.
4. Qodirova, D. Oila psixologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. OECD. Family Database: Family and Children Indicators in OECD Countries. – Paris: OECD Publishing, 2023.
6. UNICEF. The State of the World's Children: Children, Food and Nutrition. – New York: United Nations Children's Fund, 2021.